

14. Perioodil 2020-2021 Covid-19 pandeemiaga seonduvad võimalikud riskid rahapesu ja terrorismi rahastamise vaates

14.1. Covid-19 tõttu avaldunud probleemid ja neist tingitud riskid

Europoli^{1,2,3} ja Interpoli⁴ hinnangul on COVID-19 ja sellega seonduvad piirangud avaldanud mõju peitkuritegevusele, raskendades kurjategijate elu ja pakkudes samas uusi võimalusi kuritegude toimepanemiseks. COVID-19 kriis võib võimaldada investeerimisega seotud kelmuste toimepanemist, mille käigus põhjendatakse klientidele nende investeringute kahjumlikkust. Pandeemia perioodil on üheks võimalikuks riskiks hangete läbiviimisel teatud pakkujate ebaseaduslik eelistamine ja konkurentsi piiramine. Isikukaitse- ja desinfitseerimisvahendite suurenenud nõudlust võidakse ära kasutada hangetes mittevastavate kaitsevahendite pakkumiseks või ettemaksu väljapetmiseks. Vaktsineerimisega seonduvalt võivad tekkida uued ohud võltsitud vaktsiinide pakkumise ja vaktsineerimistunnistuste võltsimisega. Pandeemiast tingitud ebaseaduslike meetoditega saadud rahalisi vahendeid võidakse suunata finantsüsteemi.

Covid-19 pandeemia on põhjustanud järgmised probleemid:

- Tööpuudus. Samuti on osad inimesed kaotanud töö või näiteks on töötasu vähendatud ning sellest tulenevalt otsivad kiireid lisaraha teenimise võimalusi, mis teeb nad heaks saagiks investeerimiskelmidele.
- Inimeste ärakasutamine. Inimesed, kelle majanduslik seisund on halvenenud ja sääste ka ei ole, on heaks saagiks ebamõistlikele laenuvõtmisele. Näiteks ka Eesti meedias kajastust leidnud FB grupp, kus eraisikud pakuvad laenu.
- Ebamõistlikud investeerimisotsused. Inimesed viibivad rohkem kodus, mis tähendab, et rohkem on aega sotsiaalmeediakanalites (eriti FB ja Tik-Tok) liiklevatele investeerimispakkumistele ja võimalustele tähelepanu pöörata ning sellest tulenevalt teha ebamõistlikke investeerimisotsuseid.
- Aegkriitilisus tervisekaitsevahenditega seotud maksete kontrolliga. Erinevad kaitsevahendite tootmise/müügi/vahendamise seotud kelmused, kus summad on tihti väga suured, kuid aegkriitiline tegutsemine RAB poolt raskendatud ning rahvusvaheline suhtlus takerdab uurimist. Väikesed tundmatud ettevõtted teevad suuremahulise varalise kohustusega lepinguid (kolmepoolsed lepingud, vahendustegevus). Tehingu nurjumisel ei ole neil varalist katet vastaspooltele kahju hüvitamiseks, mistõttu sellest võib tekkida hilisem mainekahju Eestile, kuivõrd vastaspoolteks on tihti erinevate välisriikide riigiasutused. Lisaks on keeruline võimaliku kelmuse toimumise (tellimuse esitaja raha liigutamine vahendajale) hetkel kindlaks teha, kas tegemist on kelmusega või realselt müüdav kaup ka tellimuse esitajale tulevikus jõuab. Seega sellel hetkel, kui vastaspooleni jõuab teadmus, et ta on kelmuse ohver, on vahendid juba Eesti finantsüsteemist lahkunud. Kuna tootjaks on tavaliselt riigid, kellega rahvusvaheline rahapesualane informatsioonivahetus on puudulik (nt Hiina, India), siis sealt kelmuse vahendite kättesaamine on võimatu, samuti on keeruline informatsiooni saamine.
- Hoolsusmeetmete kohaldamise takerdumine. Ettevõtted ja eraisikud kasutavad pandeemiat erinevatel juhtumitel ettekäänatena kontrollitoimingute läbiviimiseks ja hoolsusmeetmete kohaldamiseks vajalike dokumentide esitamata jätmisel või esitamisel suure viivitusega kohustatud isikutele, sularaha tehingute õigustamisel (ei usalda pankasid, sellepärast hoiavad raha kodus); kliendid ei tule kontorisse koha peale end tuvastama, viidates pandeemiale ja hirmule jms.

¹ <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/beyond-pandemic-how-covid-19-will-shape-serious-and-organised-crime-landscape-in-eu>

² <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/corona-crimes-multi-million-face-mask-scam-foiled-police-across-europe>

³ <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/europol-warning-illicit-sale-of-false-negative-covid-19-test-certificates>

⁴ <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2020/INTERPOL-warns-of-organized-crime-threat-to-COVID-19-vaccines>

Lühikokkuvõte

Kõik ülaltoodud probleemid loovad soodsa keskkonna RP eelkuritegude ja ka hilisema RP toimepanemiseks. Lähtudes eeltoodust on oluline:

1. Tõsta avalikkuse teadlikkust Covid-19 pandeemiaga kaasnevate kelmuste ja seonduva rahapesu ja terrorismi rahastamise riski taseme tõusust.
2. Rõhutada kohustatud isikutele nendepoolsete hoolsuskohustuste täitmise jätkuvat olulisust ning vajadusele pöörata hoolsuskohustuste täitmisel eritähelepanu kaasnevatele uutele riskidele.
3. Suunata järelevalve- ja uurimisasutuste tegevuse fookust uutele riskidele.

14.2. Riskide leevendamismeetmete ettepanekud Covid-19-st tingitud olukorras

Tuvastatud RP/TR riskide maandamiseks tuleks tõsta kõikide osapoolte teadlikkust ja tõhustada nende vahel toimuvat infovahetust:

- Tõsta avalikkuse teadlikkust võimalikest ohtudest. Koolitused, artiklid ja muu kanali kaudu ulatuslik teadvustamine tavakodanikele, asutustele ja ettevõtetele, et oldaks hoolsusmeetmete kohaldamisel kogu aeg tähelepanelikud, eriti uute tehingupartnerite ning alles loodud äriühingute puhul.
- Kaaluda RABi teavitamise vajalikkuse kehtestamist. Kohustusega oleks võimalik kehtestada tegevusloa omanikule (ettevõtte juhatuse liikmele) RAB-i informeerimine, kui juhatuse liige on mitu kuud Eestist eemal, koos ülevaatega ettevõtte plaanitava tegevuse toimumise kohta tema eemaloleku ajal vms.
- Järelevalve- ja uurimisasutustel pöörata eraldi tähelepanu Covid-19 pandeemiast tulenevatele rahapesu ja terrorismi rahastamise lisariskidele ning rakendada asjakohaseid meetmeid nende maandamiseks.